

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม

พระราชนิพนธ์บทละครเรื่องเงาะป่า ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบทละครที่กล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่จริง ๆ ของชนเผ่าเงาะ ทั้งแคว้นมัณฑลโกสินทรศก 124 (พ.ศ. 2448) ซึ่งมีความเป็นอยู่ในสังคมที่มีความเจริญล้ำหลังมาก ชนเผ่าเงาะ มีสภาพชีวิตที่น่าสงสาร ควญเหตุที่ว่าเงาะเป็นชาวป่าคงพงพี อาศัยตามภูเขา ตามถ้ำ ซึ่งไกลธารน้ำ เขาไม่รู้จักเพาะปลูกหรือเลี้ยงสัตว์ หรือสร้างบ้านให้คุ้มฝนคุ้มแดดใด ชีวิตของเขาจึงต่อสู้กับความรอน ความหนาวเหน็บตามธรรมชาติ บางครั้งก็ต่อสู้กับความหิวโหย โรคภัยต่าง ๆ จึงทำให้ชีวิตของชนเผ่าเงาะต้องสูญหายล้มตายไปจากโลกนี้เรื่อย ๆ แต่เมื่อหลายปีล่วงไปจนกระทั่งถึงปัจจุบันนี้ สังคมและวัฒนธรรมของเงาะก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพและสิ่งแวดล้อมที่เขาได้พบเห็นมา ในการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมนี้ อัลเฟรด โคร.เบอร์ (Alfred Kroeber) ซึ่งเป็นผู้สนใจและค้นคว้าเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมได้กล่าวว่า "วัฒนธรรมต้องมีขบวนการทั้งการคงอยู่ เช่นเดียวกับการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลง"² ซึ่งคำกล่าวของ อัลเฟรด โคร.เบอร์ เป็นคำกล่าวที่ถูกต้องตามหลักความจริงคือ ชนเผ่าเงาะมีวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ และส่วนที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมในสังคมเงาะนั้น จะเห็นได้ว่าสาเหตุใหญ่ก็คือเกิดจาก "การรับวัฒนธรรมอื่น" (acculturation) เขาไปใช้เป็นสาเหตุสำคัญ

¹ ชนเผ่าเงาะในกิ่งอำเภอรารโท จังหวัดยะลา ปัจจุบันคงเหลือ 57 คน

² จูรี จุลละเกศ, มานุษยวิทยาเบื้องต้น (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แพรวพิทยา อินเทอร์เน็ตเนชันแนล, 2516), หน้า 111.

วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของชาวมลายู มีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของชาวเงาะมาก เพราะว่าเงาะมีวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับคนไทยและคนมลายูเป็นส่วนใหญ่ ฉะนั้น การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมจึง เปลี่ยนแปลงในลักษณะที่คล้ายคลึงกับคนไทยและคนมลายู แต่ว่าการเปลี่ยนแปลงมิใช่เปลี่ยนแปลงไปทั้งหมด วัฒนธรรมบางอย่างซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะยังคงมีอยู่ และส่วนที่เปลี่ยนแปลงจะเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนที่จำเป็นสำหรับชีวิตของเขาเท่านั้น

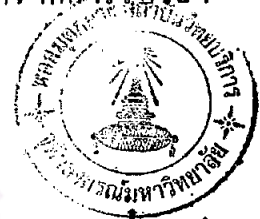
การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมที่เห็นได้เด่นชัดในสังคมเงาะก็คือ

5.1 การศึกษาอบรม

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง เงาะป่า ได้กล่าวถึงการศึกษาอบรมในสังคมเงาะว่าไม่มี การศึกษาตามสถาบันการศึกษา แต่อาศัยการถ่ายทอดจากพ่อแม่ ผู้รู้ และอาศัยประสบการณ์ จากสิ่งแวดล้อมเป็น เครื่อง เรียนรู้ แต่ปัจจุบันนี้เงาะได้ศึกษาในโรงเรียน¹ โดยมีตำรวจชายแดนเป็นผู้สอน ความเฉลียวฉลาดซึ่งเป็นบุคลิกประจำตัวของเงาะ ทำให้เด็กเงาะสามารถถ่ายทอดภาษาไทยกลางได้อย่างชัดเจน และสามารถอ่านหนังสือพิมพ์ให้เพื่อน ๆ ฟังอย่างสนุกสนาน การเปลี่ยนแปลงด้านนี้จึง เป็นการ เปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการรับเอา วัฒนธรรมทางด้านภาษาไทยเข้าไปใช้

5.2 การสมรส

ในพระราชนิพนธ์เรื่อง เงาะป่า ได้กล่าวถึงการสู่ขอหญิงมาเป็นภริยาคือ เป็น

¹ นายอับดุลกอเอร์ อูมา หัวหน้าภาควิชาภูมิศาสตร์ วิทยาลัยครูยะลา และ นายชรินทร์ แวกุลเลาะ ประธานชุมนุมอาสาพัฒนาชนบท แห่งวิทยาลัยครูยะลา ได้นำนักศึกษาไปสำรวจโรงเรียนในหมู่บ้านซาไกครั้งแรกเดือนเมษายน 2518

หน้าที่ของผู้ชายต้องหาผ้าให้ได้ 2 ผืนไปให้แก่มารดาของหญิง เมื่อมีมารดาของหญิง
รับเอาไว้เป็นอันว่าตกลงยอมยกให้¹ แต่ปัจจุบันนี้พวกเขาได้เห็นพิธีการแต่งงานของคน
ไทยบ่อย ๆ เขาจึงรับเอาวัฒนธรรมไทยเข้าไปใช้โดยไม่รู้สึกรู้สึว่า ซึ่งจากการสัมภาษณ์
หัวหน้าชาวเงาะได้กล่าวว่า ในพิธีแต่งงานของเขาขณะนี้ต้องมีชาวเหนียวหนึ่งสี่แคว สี่เขี้ยว
โกหนึ่ง ขนมเหมือนกับของคนไทย พวกเขา รู้สึกว่ามันสวยดีน่าอรอย สังคมของเงาะจึงรับ
เอาประเพณีเหล่านั้นมากของไทยเข้าไปโดยไม่ได้อึดใจ

การสู้ออกก็เปลี่ยนจากการใช้ผ้ามาใช้เป็นเงินแทน ในกรณีหนึ่งที่ถูกวิจัยได้พบมา
พ่อแม่ฝ่ายหญิง เรียกเงินจากฝ่ายชายที่มาสู้ออกเป็นจำนวนเงินถึง 2,500 บาท การที่เงาะ
เปลี่ยนมาเรียกเงินเป็นค่าตอบแทน ก็เพราะเห็นว่าคนไทยใช้เงินที่ราคาสูงของทั้ง ของกิน
ของใช้ ถ้าพวกเขาไม่มีเงินก็ไม่สามารถจะซื้อสิ่งของได้ พวกเขาจึงจำยอมรับการถ่าย
ทอดวัฒนธรรมด้านการใช้เงินตราไปจากไทย

5.3 การแต่งกาย

ลักษณะการแต่งกายของเงาะในจังหวัดยะลา และจังหวัดพัทลุง เท่าที่ปรากฏใน
ปัจจุบันนี้ได้ผิดไปจากสมัยก่อนโดยสิ้นเชิง กล่าวคือหญิงสาวเงาะที่เคยห่ม "ซีไบ" กลับ
เปลี่ยนเป็นใช้เสื้อเหมือนกับชาวบ้านทั่วไป แต่ทว่ายังไม่รู้จักใช้เสื้อชั้นในประเภททรง
การนุ่งผ้าที่ทำด้วยใบไม้ก็เปลี่ยนเป็นนุ่งโจรงแบบหญิงอิสลาม นอกจากนี้ยังมีการตกแต่ง
ใบหน้าโดยใช้แป้งและลิปสติกสีแสด

ส่วนผู้ชายก็เปลี่ยนจากการนุ่งใบไม้ เลาะเตี้ยและไถพอก เป็นการนุ่งกางเกง
รัดเข็มขัดแบบไทยแทน หรือไมก็นุ่งโจรงแบบอิสลาม ทั้งยังรู้จักสวมรองเท้าอีกด้วย

ถึงอย่างไรก็ตาม ความนิยมของเงาะก็ยังปรากฏให้เห็น คือการแต่งกายของ
หญิงสาวมักชอบใช้เนื้อผ้าสีแสด ดูเหมือนว่าสีแสดยังเป็นที่นิยมชมชอบอย่างสูงสำหรับพวกเขา

¹พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, เรื่องเดิม, หน้า 7.

ซึ่งเห็นได้จากการสวมใส่เสื้อผ้า การเลือกกินขนมที่ห่อด้วยกระดาษสีแสด ยังมีการหัดคอกไม้สีแสด ซึ่ง เขาหาได้เองบริเวณใกล้ ๆ ที่พัก ส่วนผู้ชายยังคงนิยมสีขาวมากกว่าสีอื่น ๆ การซักเสื้อผ้าเท่าที่สัมผัส¹ ดูเขาจะไม่ซักเลย พวกเขาจะใส่ชุดที่มีอยู่จนขาดกระรุ่งกระริ่ง และเมื่อได้ของใหม่มา เปลี่ยนเขาจะทิ้งชุดเดิมไป ซึ่งเป็นลักษณะที่บ่งบอกว่าสังคมประเพณีของเขานั้นยังไม่รู้จักการรักษาความสะอาด ทั้งด้านร่างกายและเสื้อผ้า แต่เด็กรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาอบรมจากโรงเรียน เริ่มเปลี่ยนแปลงจากเด็กที่ไม่รู้จักแปรงฟัน อาบน้ำ มาประพฤติปฏิบัติ เบี่ยงคนในสังคมเมืองบ้างแล้ว

5.4 อาวู

บอลากับบิล่า เป็นอาวูประจำสังคมของ เเงาะซึ่ง เเงาะผู้ชายทุกคนต้องมีติดตัวตลอดเวลา เพราะเป็นอาวูที่ใช้ในการล่าสัตว์ หาอาหาร และป้องกันตัว แต่ปัจจุบันนี้ เเงาะได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางค่านิยมจากไทย ทำให้อาวูของพวกเขามีเพิ่มขึ้นอีกได้แก่ ปืนและมีด เเงาะรู้จักใช้ปืนและมีดซึ่งเป็นอาวูที่ประดิษฐ์ใหม่ ๆ ทันสมัย ซึ่งในสมัยก่อนไม่มีใช้ จึง เป็นเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาเกิดการ เคลื่อนไหว เปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมขึ้น วิธีที่วิวัฒนาการเป็นอยู่ของ เเงาะจึงแหวกวงล้อมจากวง เครือญาติเดียวกันมาพบปะติดถอกไปมากับคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีผลกระทบถึงจิตใจของชาว เเงาะบางคนที่ต้องการให้มีความคิด ประเพณีจิตใจทันกับความเจริญ เช่นเดียวกับคนในสังคมเมือง ด้วยเหตุนี้ทำให้ลึกลับกว่าอีกไม่กี่ปีข้างหน้าถ้าชนเผ่าเเงาะไม่สูญพันธุ์ไปเสียก่อนก็คงมีการ เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมทางค่านิยมไปสู่ความเจริญไม่ช้าหลังอย่างทุกวันนี้

กล่าวโดยสรุปแล้ว วัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมของมลายูมีส่วนทำให้วัฒนธรรมอันเป็นตราประจำสังคมของชาว เเงาะเปลี่ยนแปลงไป แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น ถึงแม้ว่าวัฒนธรรมของเขาจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างก็ตาม หากทว่าเเงาะทุกคนก็ยังคงเชื่อในประเพณีวัฒนธรรมเดิมของเขา และการเชื่ออย่างฝังจิตฝังใจ โดยเฉพาะความเชื่อ

¹ สัมภาษณ์เเงาะ ชื่อ นายกล่อม ศรีธารโต

ทางศาสนาภาษาศาสตร์ เวทมนต์คาถา ฝีมือทอผ้า การเซ่นผี และการก่อกองไฟภายใน
บ้านระหว่างแควนอน ชนเผ่าเงาะยังถือปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอไม่เปลี่ยนแปลง

ส่วนการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงนั้นเป็นไปในทางรับเอาส่วนที่เป็นประโยชน์ต่อ
ชีวิตและความเป็นอยู่ของเขาเท่านั้น ค่านิยมที่ไม่เป็นประโยชน์พวกเขาจะไม่ยอมเรียนรู้
เลย ซึ่งเห็นได้จากภาษาพูดเงาะยอมรับเอาทั้งภาษามลายูและภาษาไทยเฉพาะคำที่พวกเขา
ต้องการใช้ และค่านิยมภาษาเดิมของเขาไม่มีมาก่อน ส่วนคำที่เขาไม่ต้องการใช้เขา
จะไม่เรียนรู้ และไม่ยอมรับรู้อย่างจริงจัง

เมื่อได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในสังคมเงาะแล้ว
ถึงแม้ว่าจะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อยก็ตาม แต่ก็ทำให้ตระหนักและเห็นคุณค่าของพระราชนิพนธ์
บทละครเรื่องเงาะป่าว่า เป็นวรรณคดีที่กอบกู้คุณค่าอย่างสูง เพราะเป็นวรรณคดีที่บันทึก
ความจริงทางสังคมและวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าเงาะ เป็นวรรณคดีที่นักมานุษยวิทยา
นักประวัติศาสตร์ ผู้สนใจในชาติพันธุ์วิทยาค้นคว้าความเป็นมาของชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่า
เงาะได้อย่างละเอียดถูกต้อง เหมือนกับคำกล่าวของ จอห์น เอช แบรดลีย์ กล่าวว่า
"บทละครเรื่องเงาะป่าของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุดเริ่มต้น
และเป็นแนวทางที่จะให้ศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของเงาะต่อไป" ซึ่งก็เป็นความจริงเพราะ
ถ้าเราจะศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ของเงาะในปัจจุบันแล้ว เราย่อมได้ข้อมูลที่เปลี่ยนแปลงไป
จากเดิมมาก และเราอาจไม่ทราบว่าวัฒนธรรมดั้งเดิมของชนเผ่าเงาะนั้นเป็นอย่างไร
พระราชนิพนธ์เรื่องเงาะป่าจึงเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริง
ของชนเผ่าเงาะเอาไว้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย